

RECENZIÓK

GUENTHER H. HAAS

A méltányosság fogalma Kálvin etikájában

The Concept of Equity in Calvin's Ethics

Szerző: Guenther Horst Haas
ISBN 0-88920-285-0

Kiadó: Wilfrid Laurier University Press, 1997
(205 oldal)

A Kálvin-kutatók már régóta felismerték, hogy Kálvin teológiai munkásságát nagymértékben befolyásolta humanista előképzettsége. Kálvin ugyanis a pogány klasszikusok művei iránti rajongásán keresztül jut el a szent tudományokig. Az utóbbi évtizedekben a korabeli tudósok körében újfent egyre fokozottabb érdeklődés övezte azt a kérdést, hogy a genfi reformátor hogyan használta fel klasszikus műveltségét a szent tudományok művelésében. Ezen tudósok táborát erősíti Guenther H. Haas professzor is, akinek áldozatos munkája révén egy rendkívüli gondossággal és alaposággal elkészített informatív jellegű tanulmány látott napvilágot abban a témában, hogy Kálvin hogyan tette magáévá és hogyan alakította át a „méltányosság” fogalmának klasszikus és késő középkori értelmezéseit. Haas úgy véli, hogy Kálvin etikájának lényeges motívumát képezi a méltányosság fogalma, ami jelentős mértékben hozzájárul ahhoz, hogy egyre mélyebb betekintést nyerjünk a genfi reformátor gondolkodásába.

A könyv első fejezete röviden ismerteti, hogy a kivételes műveltséggel és tudással bíró Kálvin milyen iskolai oktatásban részesült korai éveiben, és leírja, hogy a francia származású svájci reformátor megtérése

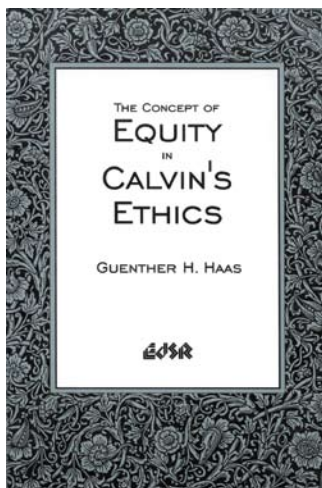
előtt hogyan értelmezte a méltányosság fogalmát Seneca „De Clementia” című művéhez írt kommentárjában. A második fejezet nyomon követi a méltányosság fogalmának történeti fejlődését Arisztotelésztől Aquinói Tamásig. A harmadik fejezetben Haas megvizsgálja, hogy Kálvin kortársai mind a humanisták (Erasmus, Bude, Alciati és Zansius), mind pedig a reformátorok (Zwingli, Bucer, Luther és Melancthon) hogyan gondolkodtak a méltányosság fogalmáról. Az ezután következő hat fejezet alkotja tulajdonképpen a könyv gerincét, részletesen tárgyalva a méltányosság fogalmának kálvini értelmezését számos különböző témához kapcsolódóan: Szeretet és igazság (4. fejezet); Természeti törvény (5. fejezet); Bibliai törvények (6. fejezet); A második tábla parancsolatai (7. fejezet); Az állam és az egyház (8. fejezet); Uzsora (9. fejezet). A végjegyzetek, a bibliográfia és az indexszám terjedelme közel annyi, mint maga a tanulmány szövege.

Haas határozottan meg van győződve arról, hogy Kálvin a méltányosság fogalmának különböző klasszikus megfogalmazásait használja fel a saját méltányosság fogalmának kialakításában. Mindazonáltal a kiváló reformátor aláveti ezeket a tradicionális fogalmakat a Szentírás tanításának,

ennélfogva jelentős mértékben átalakítja azokat. Véleménye szerint a méltányosság a természeti törvény alapelve, de a természeti törvény nem a természetből származik, hanem Isten szent jellemén alapszik. A méltányosság alapvető gondolata, hogy adjuk meg mindenkinek, ami az övé [*quod suum est*], néha viszont a felebarát jogai ellenkeznek a saját vágyainkkal. Éppen ezért át kell lépnünk a természetes önszeretet határát, hogy másokkal szemben méltányosan viselkedjünk. Kálvin nyomatékosan hangsúlyozza, hogy a bűnös embert jellemző határtalan, vak önszeretetre egyetlen hatásos orvosság létezik: az önmegtagadás. Az önmegtagadás azt jelenti: önös érdekeinket alárendeljük Isten akaratának, az Ő dicsőségének és az embertársaink javát szolgáló dolgoknak. Ez a radikális változás csak a Szentlélek újjászülő munkája révén mehet végbe hit által a Krisztusban. Csak azok képesek saját maguk megtagadásra, akik újjászülettek és részesültek Jézus Krisztus önmagát adó szeretetében.

Isten törvénye örök és maradandó, viszont az isteni törvény kultúránkenti kifejezéseire ez nem érvényes: „Az egyes nemzetek számára fennmaradt az a szabadság, hogy olyan törvényeket hozzanak, amelyekről előre látjuk, hogy hasznukra válnak, amelyek mégis a szeretetnek amaz állandó szabályához legyenek szabva úgy, hogy – ha formailag különböznek is – alapelvük ugyanaz legyen” (*Institutio*, IV.20.15). A méltányosság egyfajta elv, amely útmutatást nyújt abban, hogy a törvény második táblája hogyan alkalmazható a sajátos kulturális helyzetekre, természetesen az ókori

Izraelre is. Az ószövetségi polgári törvénykönyvnek a méltányosság mércéjével történő vizsgálata során Kálvin számos olyan pontra bukkan, ahol a törvény nélkülözi a méltányosság elvét. Ezeket az eseteket ő úgy magyarázza, mint valami koncessziókat, amelyeket Isten népének bűnös konok-sága idézett elő. Kálvin azonban a méltá-

nyosság elvét nem helyezi a „Sola Scriptura” elv fölé, mert a méltányosság rövid definícióját és célját az „aranszabályban” véli felfedezni: „Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük” (Mt 7,12). Az evangéliumi aranszabály mélyen áthatja Kálvin írásait és prédikációit, amelyeket a társadalom irányába tanúsítandó keresztyéni magatartásról mondott. Kálvin a méltányosság elve alapján vizsgálja kora társadalmi és gazdasági kihívásait,

mint például az uzsora kérdését, ami egy teljesen új és dinamikus jelleget kölcsönöz etikai szemléletének. A méltányosság törvénye [*lex aequitatis*] segítségével megpróbálja finoman összehangolni a felebaráti szeretetet, a szolidaritást és a gazdasági növekedést.

Haas professzor remekbe szabott műve értékes és hasznos hozzájárulás Kálvin etikájának a megértéséhez. Tanulmánya ösztönöz erőt kell, hogy jelentsen a keresztyén gondolkodóknak abban, hogy bátran szembe merjenek nézni azokkal az etikai kihívásokkal, amelyek nemcsak a mi, hanem az utánunk következő nemzedékekre is várnak.

Nagy Gábor
(Debrecen, DRHE)